

การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง
Variety Denomination in Registration for Plant Varieties Protection

จิระศักดิ์ กীরติคุณากร^{1/}

Chirasak Kiratikunakorn^{1/}

ปาน ปานขาว^{1/}

Pan Pankhao^{1/}

ABSTRACT

In order to register a new variety for plant varieties protection, an understandable general and international concept or principle of variety denomination have to be provided. The application must comply its denomination with management of intellectual property rights and avoid confusion or replication of other plant variety names, as well as practicable general and international criteria must be applied. Resignation plant trade designation as trademark have to be made prior to production and marketing. Avoiding confusion with those protected plant varieties and their trademarks. The suggestions and guidelines form the international organizations will pave the way of selections of denomination to avoid confusion with other variety names. The criterias in denomination of a new plant variety will ensure suitable and acceptable names selected.

Key words: plant, variety denomination, registration of new plant variety

บทคัดย่อ

ในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ต้องแจ้งชื่อสำหรับสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจได้เหมือนกัน ทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ โดยทั่วไปการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ต้องมีหลักเกณฑ์ วิธีการเป็นบรรทัดฐาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องเหมือนกัน และป้องกันความสับสนเกี่ยวกับการใช้ชื่อพันธุ์พืช ซึ่งได้จากการคิดค้นปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ อันเป็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ที่นักปรับปรุงพันธุ์พืชสามารถยื่นขอจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง โดยในการยื่นคำขอต้องแจ้งชื่อพันธุ์พืช และเมื่อนำพันธุ์พืชและผลผลิตเข้าสู่ตลาดเพื่อประกอบการค้า อาจเกิดการซ้ำซ้อนกับ

^{1/} กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร จตุจักร กทม. 10900

^{1/} Plant Varieties Protection Division, Department of Agriculture, Chatuchak, Bangkok 10900

ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่น เช่น เครื่องหมายการค้า ดังนั้น ในหลายประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ จึงได้พยายามประยุกต์หลักเกณฑ์และวิธีการในการตั้งชื่อพันธุ์พืช ที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องสัมพันธ์กับทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางและคำแนะนำในการตั้งชื่อพันธุ์พืชอย่างเหมาะสม การศึกษาเรื่องการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง จึงได้ทำการศึกษาตั้งแต่เรื่องชื่อพืช ชื่อพันธุ์พืช และชื่อการค้าพืช ความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองพันธุ์พืช กับชื่อในเครื่องหมายการค้าของพันธุ์พืช การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับความคุ้มครองระเบียบกรมวิชาการเกษตรเกี่ยวกับการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ขอรับความคุ้มครอง และวิเคราะห์ความเหมาะสมของการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับความคุ้มครอง

คำหลัก: พืช การตั้งชื่อพันธุ์พืช การจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่

คำนำ

พันธุ์พืชใหม่เป็นนวัตกรรมทางด้านเกษตรกรรมที่สำคัญชนิดหนึ่ง นับเป็นทรัพย์สินทางปัญญา อันเป็นผลผลิตจากงานวิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมพืช ในระดับนานาชาติโดยองค์การการค้าโลกกำหนดให้ประเทศต่างๆ ต้องให้การคุ้มครองพันธุ์พืช โดยระบบสิทธิบัตรหรือระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ หรือใช้ทั้งสองระบบร่วมกัน ประเทศไทยเลือกใช้ระบบ

กฎหมายเฉพาะ เรียกว่าการคุ้มครองพันธุ์พืช (plant varieties protection) โดยตราเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ในการคุ้มครองพันธุ์พืชแก่นักปรับปรุงพันธุ์(วิชาและจิระศักดิ์, 2546) สำหรับการขอรับความคุ้มครองนั้น การตรวจสอบการตั้งชื่อพันธุ์พืชนับว่าเป็นสาระสำคัญอย่างหนึ่ง ในการพิจารณาเพื่อการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ (จิระศักดิ์, 2549) โดยจะเห็นได้จากสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ภายใต้อนุสัญญาระหว่างประเทศในชื่อดังกล่าว (International Convention/Union for the Protection of New Varieties of Plant, UPOV) ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศเพื่อความร่วมมือของประเทศสมาชิกในการให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ได้พัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลชื่อพันธุ์พืชในระบบ UPOV-ROM Plant Variety Database เพื่อเป็นเครื่องมือให้ประเทศสมาชิกได้ตรวจสอบป้องกันไม่ให้ความซ้ำซ้อนกับพันธุ์พืชเดิมที่เคยมีอยู่ (existing variety) ในประเทศสมาชิกอื่น เพื่อป้องกันการจดทะเบียนให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ที่ซ้ำซ้อน (Anon, 1999)

ในอดีตกล่าวได้ว่า การตั้งชื่อพันธุ์พืชมักตั้งตามลักษณะที่มา ชื่อผู้เกี่ยวข้อง หรือการใช้ประโยชน์เพื่อให้จดจำได้ง่าย สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดเป็นบรรทัดฐาน เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ถูกต้องเหมือนกัน ที่อาจจะช่วยป้องกันความสับสนเกี่ยวกับการใช้ชื่อพันธุ์พืช (จินดาและสัมฤทธิ์, 2544) แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานภายในประเทศที่เป็นองค์การด้านการ

วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช เช่น กรมวิชาการเกษตร ได้ออกระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 และได้มีการแก้ไขปรับปรุงเสมอมาจนถึงปัจจุบัน และใช้เป็นข้อกำหนดในการตั้งชื่อพันธุ์รับรองและพันธุ์แนะนำที่ขอรับรองพันธุ์โดยกรมวิชาการเกษตร เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ กรมวิชาการเกษตรได้ออกระเบียบว่าด้วยการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งเป็นข้อกำหนดระดับประเทศให้นักปรับปรุงพันธุ์พืช ต้องตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่อย่างเหมาะสมตามที่กำหนดในการยื่นขอจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชดังกล่าว (จิระศักดิ์, 2549) ซึ่งการตั้งชื่อพันธุ์พืชในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองจำเป็นต้องทราบพื้นฐานและความเป็นมาของการตั้งชื่อพืช ชื่อพันธุ์พืช และชื่อการค้าพืช โดยเฉพาะข้อกำหนดและการนำไปใช้ประโยชน์ จากนั้นต้องทำความเข้าใจประเด็นการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครอง ซึ่งสัมพันธ์กับการตั้งชื่อพันธุ์พืชนั้น อย่างไรก็ตาม ในทางการค้าพันธุ์พืชยังมีประเด็นเครื่องหมายการค้าที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา ที่ใกล้ชิดและผูกพันกับการตั้งชื่อพันธุ์พืช หลังจากนั้นจะได้พิจารณารายละเอียดของการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับความคุ้มครอง ทั้งในระดับสากลและในระดับภายในประเทศต่อไป

1. ชื่อพืช ชื่อพันธุ์พืช และชื่อการค้าพืช

การศึกษาพื้นฐานและความเป็นมาใน

เรื่องของชื่อพืช ชื่อพันธุ์พืช และชื่อการค้าพืช จะพิจารณาเชื่อมโยงในประเด็นการตั้งชื่อ ดังต่อไปนี้

1.1 ชื่อพืช

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมาย “ชื่อ” คือ คำที่ตั้งขึ้นสำหรับเรียก คน สัตว์ สถานที่ และสิ่งของโดยทั่วไป หรือเฉพาะเจาะจง (นิรนาม, 2546) สำหรับชื่อพืชจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกพืชให้รู้จักเหมือนกัน โดยทั่วไปมีแนวปฏิบัติ 2 ประการ ดังต่อไปนี้ (Jebb, 2004) คือ

1.1.1 ชื่อโดยทั่วไป (common name หรือ vernacular name) ใช้เรียกชื่อพืชที่ทราบโดยทั่วไป (ก่องกานดา, 2541) เพื่อสื่อความหมายภายในกลุ่มบุคคลทั่วไปที่เรียกเช่นนั้นให้เข้าใจตรงกันเช่น ข้าว (rice) อ้อย (sugarcane) และมะม่วง (mango)

1.1.2 ชื่อวิทยาศาสตร์หรือชื่อพฤกษศาสตร์ (scientific name หรือ botanical name) ใช้เรียกชื่อพืชตามหลักอนุกรมวิธานพืช เพื่อสื่อความหมายให้มีความเข้าใจในแนวทางเดียวกันเป็นสากลทั่วโลก โดยตั้งชื่อเป็นระบบทวินาม (binomial systems) ที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ชื่อสกุล (generic name)
- ส่วนที่ 2 ชื่อชนิด (specific epithet)

ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์แสดงลักษณะ

- ส่วนที่ 3 ชื่อผู้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ (author name(s)) และชื่อผู้แก้ไขชื่อสกุลหรือชื่อชนิดในสองส่วนแรกให้ถูกต้อง (ประนอม, 2537)

อนึ่งชื่อพฤกษศาสตร์สองส่วนแรกเป็นภาษาละติน ซึ่งเป็นภาษาที่ตายแล้ว จึงถูกนำมาใช้เพื่อสื่อให้ตรงกัน โดยเฉพาะในหมู่นักพฤกษศาสตร์ (ก่องกานดา, 2541) เช่น *Oryza sativa* L. และ *Populus canescens* (Aiton) Smith

1.2 ชื่อพันธุ์พืช

นิยามตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ปีพ.ศ. 2544 (The Protection of Plant Varieties and Farmers' Right Act, 2001) และสิทธิเกษตรกรของประเทศอินเดียระบุว่า การตั้งชื่อพันธุ์พืช (variety denomination) ต้องสัมพันธ์กับพันธุ์พืช หรือส่วนขยายพันธุ์ของพืชนั้น หรือพันธุ์ต่อยอดมาจากพันธุ์นั้น (essentially derived variety) หรือส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์ต่อยอดจากพันธุ์นั้น โดยการสื่อแสดงเป็นอักษรหรือรูปภาพ หรือเป็นภาษาอื่นก็ได้ (Ramanna, 2003) ในทางสากลได้มีการทำข้อตกลงเป็นกฎระเบียบ และรูปแบบในการตั้งชื่อพืชและพันธุ์พืช โดยจัดทำเป็น 2 ระบบ (จิระศักดิ์, 2549) ดังต่อไปนี้

1.2.1 กฎนานาชาติว่าด้วยการตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ (The International Code of Botanical Nomenclature, ICBN) เป็นระบบที่ได้กำหนดระเบียบการตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ ที่กล่าวโดยสังเขปแล้วในข้อ 1.1.2 โดยมีวัตถุประสงค์ไม่ให้เกิดข้อขัดแย้งกัน เมื่อพบพรรณพืชชนิดใหม่ (new species) จะมีกระบวนการประกาศใช้จนเป็นที่ยอมรับ (ก่องกานดา, 2541) ปกติใช้เรียกชื่อพืชป่า หรือพืชที่มีตามธรรมชาติ ชนิดแท้ (species) และที่แปรปรวนเป็นสับสปีชีส์

(sub species) และวาไรตี้ (varieties) หรือพันธุ์ เช่น *Syzygium cacuminis* subsp. *inthanonense* P. Chantaranothai & J. Parn และ *S. gratum* var. *confertum* P. Chantaranothai & J. Parn. (ประนอม, 2537) เป็นต้น

1.2.2 กฎนานาชาติว่าด้วยการตั้งชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์ปลูก (The International Code of Botanical Nomenclature for Cultivated Plants, ICNCP) เป็นระบบที่ได้กำหนดระเบียบการเรียกชื่อพันธุ์พืชที่เป็นพันธุ์ปลูก (cultivars, cv.) โดยชื่อพืชพันธุ์ให้อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศเดี่ยว '.....' การตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP (Trehane *et al.*, 1995) ใช้เรียกชื่อพันธุ์ปลูกที่มนุษย์ปรับปรุงพันธุ์ขึ้น (grexes) (ครรชิต, 2548) เช่น แตงโมพันธุ์เบบี้ซูการ์ *Citrullus lanatus* 'Baby Sugar' ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 *Oryza sativa* 'Khao Dawk Mali 105' (นิรนาม, 2542) กล้วยไม้สกุลหวาย (ลูกผสมโซเนีย) พันธุ์บอม 28 *Dendrobium Sonia* 'No 28' (ครรชิต, 2528) (คำอธิบาย-Sonia เป็น (ชื่อ) ลูกผสมข้ามชนิด No 28 เป็นชื่อพันธุ์ปลูกซึ่งเป็นชื่อย่อในชุดลูกผสมบอมเบอร์ 28 คำว่าบอมมาจาก BOM-Bangkok Orchids Mericlone)

ความต่อเนื่องจากพืชป่า หรือพืชที่มีตามธรรมชาติถูกนำมาเป็นพืชปลูก Jebb (2004) อธิบายว่า ในส่วนของพืชป่านั้น การจำแนกทางอนุกรมวิธานเป็นผลมาจากการคัดเลือกในธรรมชาติ แต่ในส่วนของพืชปลูกนั้น เมื่อนำพืชจากธรรมชาติให้กลายเป็นพืชปลูกจะเป็นผลการคัดเลือกโดยมนุษย์ ซึ่งเปรียบเสมือนมีกำแพง

กันระหว่างเขตป่าธรรมชาติกับพื้นที่เกษตรกรรม
ดังเช่น Irish yew แต่เดิมค้นพบที่ County
Fermanagh hillside ประเทศสาธารณรัฐไอร์แลนด์
ในชื่อ *Taxus baccata* var. *fastigiata* ได้มีการ
คัดเลือกนำมาเป็นพันธุ์ปลูกชื่อ *Taxus baccata*
'Fastigiata' ซึ่ง Jebb (2004) ยังได้รายงานอีก
ว่าคุณสมบัติที่จำเป็น 2 ประการในการคัดเลือก
พืชเป็นพันธุ์ปลูก คือมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่ม
หรือพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด (distinct characteris-
tics) ในพืชชนิดเดียวกัน และสามารถขยายพันธุ์
(reproduced reliability) เพื่อการเพาะปลูกต่อไป
โดยไม่กลายพันธุ์หรือเปลี่ยนรูปร่างไป ในระยะ
ต่อมาเมื่อวิชาการด้านปรับปรุงพันธุ์พืชเจริญ
แพร่หลายมากขึ้น Jebb (2004) ได้กล่าวถึง
แหล่งที่มาของพันธุ์ปลูกไว้ดังต่อไปนี้

- คัดเลือกจากป่า (wild selection) มี
พันธุ์พืชที่เป็นพันธุ์ปลูกหลายพันธุ์ ที่ถูกค้นพบ
และคัดเลือกจากป่า เช่น *Erica mackaiana*
'Flore Pleno' และ *E. mackaiana* 'Maura'
เป็นต้น

- คัดจากสายต้น (clones) โดยวิธี
ขยายพันธุ์แบบไม่ใช้เพศ เช่น ปักชำ ทาบกิ่ง

- คัดจากสายพันธุ์แท้ (inbreed lines)
โดยการผสมในพวกเดียวกันหรือการผสมเลือดชิด
(inbreeding) ของพืชล้มลุก ประเภทพืชผสม
ข้ามต้น เพื่อคงลักษณะเฉพาะไว้ เช่น ข้าวโพด
พันธุ์พ่อ-แม่ที่เป็นสายพันธุ์แท้ (inbred) สำหรับ
ผลิตลูกผสม

- พันธุ์ลูกผสม (F1 hybrids) ในทาง
วิชาการไม่ถึงเป็นกระบวนการปรับปรุงพันธุ์ แต่

ที่แท้จริงเป็นการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อการค้ามากกว่า
เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักลูกผสมหลายชนิด และ
การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม

พันธุ์พืชที่เป็นพันธุ์ปลูกมีแหล่งที่มาอย่าง
กว้างขวาง มีผลให้กฎการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ
ICNCP ได้กำหนดรายละเอียดของระเบียบต่าง ๆ
ไว้ค่อนข้างหลากหลาย ในที่นี้จะสรุปประเด็นที่
น่าสนใจมีดังต่อไปนี้ (Trehane *et al.*, 1995)

1.2.2.1 ชื่อพันธุ์พืชที่เขียนโดยอักษร
โรมันไม่ต้องมี cv., var., f. หรือระบุว่าเป็น hybrid,
grex, group, seedling, sport, strain,
selection, mutant, improved, transferred
เป็นต้น

1.2.2.2 ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อชนิด
พืชไว้ด้วย หากทราบชื่อโดยทั่วไปแล้ว หรือ
กรณีไม่ทราบบรรพบุรุษ หรือที่มา เช่น Rosa 'Daisy Hilla' Ilex 'Mary Nell'

1.2.2.3 ชื่อพันธุ์พืชที่ไม่ควรมีคำทั่วไป
เช่น large, white หรือมีลักษณะโอ้อวด เช่น
double, red, หรือลักษณะที่เกินความเป็นจริง เช่น
largest, very big เป็นต้น

1.2.2.4 ชื่อพันธุ์พืชที่มาจากภาษาอื่น
ไม่ควรแปลความหมาย หากมีการแปลควรใช้
เป็นชื่อพ้อง (synonyms) เช่น มะม่วงพันธุ์คารา
บาว (carabao) ไม่ควรแปลเป็นภาษาไทย ชมพู
พันธุ์แสงจันทร์ (จิตรา) จิตราเป็นชื่อพ้อง ภาษา
อินโดนีเซีย

1.2.2.5 ไม่ควรนำชื่อสกุล ชื่อชนิด และ
ชื่อพืชที่เรียกโดยทั่วไป มาตั้งเป็นชื่อพันธุ์พืช
นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการตั้งชื่อที่คล้ายชื่อพันธุ์

พืชในสกุลเดียวกัน เช่น ชื่อที่มีคำว่า *Rosa* ที่เป็นชื่อสกุล *indica* ที่เป็นชื่อชนิด หรือชื่อที่มีคำว่า *potato*, *cowslip* ที่เป็นชื่อพืชที่เรียกทั่วไป

1.2.2.6 ไม่ควรมีคำนำหน้านามตัวเลขกำกับ หรือตัวเลขอย่างเดียว คำย่อ หรืออักษรย่อ

1.2.2.7 การจดทะเบียนในพืชสกุลเดียวกัน แต่ชื่อพันธุ์พืชเหมือนกัน ควรจดทะเบียนให้ผู้ขอรายแรก (สัมฤทธิ์และจินดา, 2528)

1.3 ชื่อการค้าพืช

ในปัจจุบันเมื่อมีการปรับปรุงพันธุ์พืชขึ้นมาใหม่ เป็นทางหนึ่งของที่มาของพันธุ์ปลูก ซึ่งจะมีการดำเนินการเพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง หากมีการนำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า เช่น การนำไปยื่นขอจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืช เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Rights, PBRs) แต่อย่างไรก็ตาม ในทางการค้าถือว่าชื่อพันธุ์ปลูกเป็นชื่อสามัญ (generic name) ตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า (สุพิศ, 2547) ที่จะไม่สามารถจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ การที่พันธุ์พืชมีชื่อการค้า (trade designation or selling names) เพื่อแสดงแหล่งที่มา หรือแหล่งกำเนิดของพันธุ์พืชนั้น ซึ่งจะมีทั้งชื่อที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมาย เช่น *Rosa 'Ausmit' SAINT CECILIA?* คือ กุหลาบพันธุ์ *Ausmit* มีชื่อการค้าว่า *SAINT CECILIA* ที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (trademark) โดยบริษัท *David Austin Roses*

Ltd. กับ *Rosa 'Goldjuwel'* คือ กุหลาบพันธุ์ *Goldjuwel* ที่ใช้ชื่อทางการค้าว่า *Golden Jewel?* เพื่อทำการค้าในเรือนเพาะชำ หรือร้านค้าเท่านั้น มิได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมาย เนื่องจากการใช้ชื่อการค้าคล้ายชื่อพันธุ์ปลูก ซึ่งถือเป็นชื่อสามัญที่สูญเสียสถานภาพที่จะได้รับการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าแล้ว (Jebb, 2004)

เมื่อได้ทำความเข้าใจในเรื่องชื่อการค้าพืชแล้ว ควรเข้าใจชื่อพืชในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ และการจดทะเบียนเครื่องหมายในพันธุ์พืชนั้น รวมทั้งประเด็นความเชื่อมโยงเพื่อให้ทราบอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองพันธุ์พืชกับชื่อในเครื่องหมายการค้าของพันธุ์พืช

การคุ้มครองพันธุ์พืช เป็นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาคนละประเภทกับสิทธิในเครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร กล่าวคือ เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช หรือให้ความเป็นเจ้าของที่จะดูแลปกป้องการใช้และการขยายพันธุ์ หรือขายพันธุ์พืชที่ตนปรับปรุงพันธุ์หรือพัฒนาพันธุ์จนได้พันธุ์ใหม่ขึ้นมา (Gioia, 2006) ซึ่งเป็นการได้มาแห่งสิทธิความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ต้องมีการตรวจสอบลักษณะประจำพันธุ์ให้ได้ว่ามีความสม่ำเสมอ (uniformity) มีความคงตัวของลักษณะประจำพันธุ์ (stability) และมีลักษณะประจำพันธุ์ที่แตกต่าง

จากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด (distinctness) นอกจากนี้ ยังต้องตรวจสอบประเด็นความใหม่ โดยมีคุณสมบัติหรือองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (นิรนาม, 2543)

2.1 เป็นพันธุ์พืชที่ไม่มีการนำส่วนขยายพันธุ์มาใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการขายหรือจำหน่ายด้วยประการใด ทั้งในหรือนอกราชอาณาจักร โดยนักปรับปรุงพันธุ์ หรือด้วยความยินยอมของนักปรับปรุงพันธุ์เกินกว่าหนึ่งปีก่อนวันยื่นขอจดทะเบียน

2.2 มีความแตกต่างจากพันธุ์พืชอื่นที่ปรากฏอยู่ในวันยื่นขอจดทะเบียน โดยความแตกต่างนั้นเกี่ยวข้องกับลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก การบริโภค เกษษกรรม การผลิต หรือการแปรรูป และให้หมายความรวมถึงมีความแตกต่างจากพันธุ์พืชดังต่อไปนี้

2.2.1 พันธุ์พืชที่ได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองไว้แล้ว ไม่ว่าจะในหรือนอกราชอาณาจักร ก่อนวันยื่นคำขอ

2.2.2 พันธุ์พืชที่มีการยื่นขอจดทะเบียนในราชอาณาจักรไว้แล้ว และได้รับการจดทะเบียนในเวลาต่อมา

เมื่อนักปรับปรุงพันธุ์พืชได้ยื่นคำขอและได้รับการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่แล้ว ผู้ยื่นคำขอจะได้รับความคุ้มครองสิทธิแต่ผู้เดียว (exclusive right) และสามารถห้ามผู้อื่นมิให้ผลิต ขาย หรือจำหน่ายด้วยประการใด นำเข้าหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือมิไว้เพื่อการดังกล่าว ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือ 12 17 และ 27 ปีตามชนิดพืช หากฝ่าฝืนถือเป็นการละเมิด ต้องได้

รับโทษตามกฎหมาย (นิรนาม, 2549)

อนึ่ง กระบวนการตรวจสอบพันธุ์พืชใหม่ ก่อนได้รับความคุ้มครอง ในทางสากลได้ให้ความสนใจต่อการตรวจสอบชื่อพันธุ์พืชเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน โดยอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ด้วยการบัญญัติลงในบทที่ว่าด้วยการตั้งชื่อพันธุ์พืช ขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ซึ่งกำหนดสาระสำคัญลำดับแรกคือ ในการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่จะต้องมีการระบุชื่อโดยต้องตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีลักษณะสามัญ (generic designation) (Anon, 2003)

ในกรณีเครื่องหมายการค้า ซึ่งให้คำจำกัดความว่า เป็นเครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้เป็นเครื่องหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของเครื่องหมายนั้น แตกต่างจากสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น (วิบูลย์ลักษณ์, 2549) การมีเครื่องหมาย การค้าเพื่อจำแนกความแตกต่างระหว่างสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้ากับสินค้าของผู้อื่น ตลอดจนเครื่องหมายการค้าจะระบุให้เห็นถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า และชื่อเสียงของสินค้าเพื่อไม่ให้สาธารณชนสับสนหรือหลงเข้าใจผิด (กรกันยา, 2543) เช่น เครื่องหมายการค้า หรือชื่อการค้าจะทำให้ผู้ซื้อสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างกุหลาบพันธุ์ ก. ที่ขยายพันธุ์มาจากสวน ข. กับกุหลาบพันธุ์ ก. ที่ขยายพันธุ์มาจากสวน ค. ได้ ทั้งที่เป็นกุหลาบพันธุ์ ก. เช่นเดียวกัน จึงเห็นได้ว่าเครื่องหมายการค้า หรือชื่อการค้าจะทำหน้าที่จำแนกในเรื่องแหล่ง

กำเนิดหรือที่มา ประกอบด้วยความเชื่อในตัวสินค้า ซึ่งมีใช้ความแตกต่างในตัวพันธุ์พืชแต่อย่างใด (Jebb, 2004) ชื่อการค้าจึงมีความสำคัญอย่างมากในทางการตลาด (สุพิศ, 2547) มีกรณีที่ย้ำให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างชื่อในเครื่องหมายการค้าของพันธุ์พืช กับชื่อพันธุ์พืชที่ขอรับความคุ้มครองเป็นพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาในชั้นศาลที่ชี้ให้เห็นว่า ชื่อในเครื่องหมายการค้าของพันธุ์พืช เป็นชื่อที่พ่อค้าใช้เรียกเฉพาะพันธุ์พืชที่พ่อค้าผลิตขึ้น (particular variety of plant) เท่านั้น แต่ชื่อพันธุ์พืชหรือชื่อพันธุ์ปลูกจะเป็นที่รู้จักกันโดยสาธารณชน จึงต้องเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญ (Ellis, 2006) ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อกำหนดให้ใช้ชื่อพันธุ์พืชที่ยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ต้องเป็นชื่อสามัญ (Gioia, 2006) ในทางตรงข้ามสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Patent and Trademark Office, PTO) มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าจะไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้กับชื่อพันธุ์พืช (varietal names) เพราะเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับคำตัดสินของศาลอุทธรณ์แห่งรัฐ (United States Court of Appeals for the Federal Circuit) ที่พิพากษายืนคำตัดสินของสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า (PTO) ที่ไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า คำว่า “Rebel” บนภาชนะบรรจุเมล็ดพันธุ์ที่มีชื่อพันธุ์ว่า Rebel ซึ่งยื่นคำขอโดย Pennington Seed, Inc. เนื่องจากชื่อดังกล่าวถือว่าเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญแล้ว (Ellis, 2006) ทั้งนี้ คำว่า “ชื่อ

สามัญ” ตามนิยามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เป็นชื่อที่ใช้เรียกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง (ธนพจน, 2547) ดังนั้น จากคำตัดสินจะเห็นได้ว่า ชนิดของสินค้า คือ เมล็ดพันธุ์ Rebel ที่รู้จักกันโดยทั่วไปแล้ว จึงไม่มีคุณสมบัติเป็นชื่อการค้า หรือเครื่องหมายการค้าในชื่อ Rebel

การที่เจ้าของซึ่งได้รับการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช หรือได้รับการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่แล้ว ประสงค์จะจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในชื่อเดียวกับชื่อพันธุ์พืชนั้นมีเหตุผล 3 ประการ (Stevens, 2002) ดังนี้

- เพื่อปกป้องส่วนแบ่งตลาด หากจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในชื่อเดียวกับชื่อพันธุ์พืช จะได้เปรียบคู่แข่ง เนื่องจากจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใช้เวลาไม่นาน แต่การจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ใช้เวลานานกว่าจะได้รับหนังสือสำคัญ ในทางกลับกันหากจดทะเบียนทั้ง 2 กรณีในชื่อพันธุ์พืชนั้น จะปิดช่องว่างในส่วนแบ่งของท้องตลาดจากคู่แข่ง

- การคุ้มครองโดยเครื่องหมายการค้าจะทรงสิทธิตลอดไปหรือต่ออายุได้ ซึ่งในการจดทะเบียนทั้ง 2 กรณีที่กล่าวมา ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิแต่ผู้เดียว กรณีสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืชจากการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาให้อายุการคุ้มครอง 20 และ 25 ปี ตามชนิดพืช ส่วนประเทศไทยให้อายุการคุ้มครอง 12 17 และ 27 ปี ตามชนิดพืช

สำหรับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้อายุการคุ้มครอง 10 ปี แต่สามารถต่ออายุต่อไปได้ จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองพันธุ์พืชในตัวพืชนั้นหมดอายุ แต่เจ้าของยังคงทรงสิทธิในเครื่องหมายการค้าในพันธุ์พืชนั้นอยู่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาจะตามมาเมื่อผู้อื่นสามารถนำพันธุ์พืชนั้นเข้ามาแข่งขันในท้องตลาด แม้ต้องใช้ชื่อการค้าอื่น หรือเครื่องหมายการค้าอื่นก็ตาม อาจจะทำให้เกิดความสับสนและกระทบกระเทือนต่อฐานการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และสังคมโดยรวม

- ความมีประสิทธิภาพของการใช้เครื่องหมายการค้า ด้วยเหตุที่มักขาดการบังคับใช้ข้อกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช และต้องใช้ต้นทุนสูง ดังนั้น เมื่อนำพันธุ์พืชเข้าสู่ระบบทางการค้าและท้องตลาด นักปรับปรุงพันธุ์พืชจึง

มีแนวโน้มที่จะจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในชื่อพันธุ์พืชเพียงอย่างเดียว แล้วปล่อยปัญหาให้ไปตัดสินในชั้นศาลอยู่เสมอ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา (Steven, 2002)

ความเชื่อมโยงระหว่างชื่อพันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง กับชื่อการค้า และชื่อที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า จะเห็นได้ว่ามีขอบเขตและสถานภาพการดำรงอยู่ที่แตกต่างกัน (Figure 1) กล่าวคือ ชื่อพันธุ์พืชต้องเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญ ส่วนชื่อการค้าพืชและชื่อที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าต้องเป็นชื่อที่มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นไม่ควรใช้ชื่อพันธุ์พืชที่จดทะเบียนคุ้มครองแล้วไปใช้เป็นชื่อทางการค้า หรือชื่อที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

เมื่อได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองพันธุ์พืชกับชื่อในเครื่องหมายการค้าของ

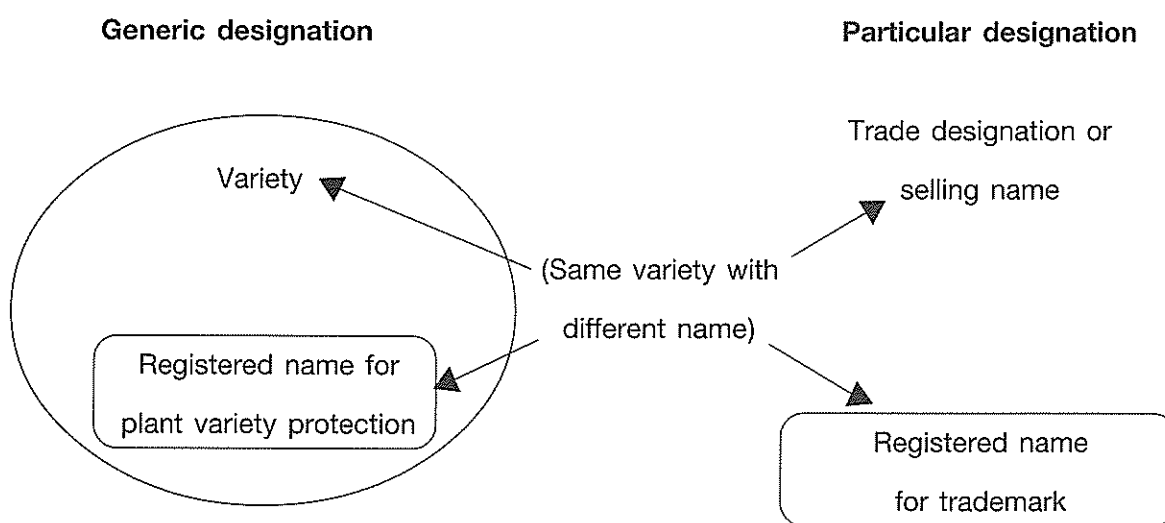

Figure 1. Frame of variety denomination and related name

พันธุ์พืชโดยสังเขปแล้ว ควรทำความเข้าใจถึง การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่จดทะเบียนเพื่อขอรับ ความคุ้มครองโดยเฉพาะ ทั้งระดับนานาชาติ และกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นเป็นกรณีเฉพาะ ภายในประเทศไทย

3. การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับความคุ้มครอง

ก่อนที่จะทำความเข้าใจถึงการตั้งชื่อ พันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง ควร เริ่มต้นศึกษาจากการสำรวจรูปแบบการตั้งชื่อ พันธุ์พืชใหม่ในประเทศไทย จากนั้นจึงพิจารณา กฎระเบียบเกี่ยวกับการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง ทั้งจากต่าง ประเทศและภายในประเทศ ต่อไป

3.1 การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ในประเทศไทย

การตั้งชื่อพันธุ์พืชมีวัตถุประสงค์เพื่อ ช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ถูกต้องเหมือนกัน ที่จะ ป้องกันความสับสนเกี่ยวกับการใช้พันธุ์พืช แต่ มักพบข้อบกพร่องเสมอ เช่น พืชหลายพันธุ์ที่ แตกต่างกัน แต่ใช้ชื่อเดียวกัน และในทางกลับกัน มีการเรียกชื่อพืชพันธุ์เดียวกัน กับพืชต่างชนิด กัน (จินดาและสัมฤทธิ์, 2544) หากพิจารณาชื่อ พันธุ์พืชในเชิงภูมิศาสตร์แล้วอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี กรณีแรกชื่อพันธุ์พืชซ้ำกับชื่อท้องถิ่น อาจ เนื่องจากค้นพบหรือปรับปรุงพันธุ์ได้ในท้องถิ่น นั้น เช่น มะม่วงพันธุ์หนองแขง และข้าวพันธุ์ ปทุมธานี 1 มิได้หมายความว่ามิปลูกเฉพาะท้องถิ่น นั้น กรณีต่อมาชื่อพันธุ์พืชเป็นชื่อเฉพาะที่ไม่ เป็นชื่อท้องถิ่น เช่น มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย และ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 (ธนพจน, 2547) อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม เมื่อพิจารณาชื่อพันธุ์พืชในมิติด้านการสื่อ ความหมายที่หลากหลาย สามารถจำแนกได้ดัง ต่อไปนี้ (จิระศักดิ์, 2549)

3.1.1 ตั้งชื่อตามลักษณะที่ปรากฏ เช่น มะม่วงพันธุ์อกร่อง เขียวเสวยและน้ำตาลทราย

3.1.2 ตั้งชื่อตามที่มา แหล่ง สถานที่ จนถึง เรือนเพาะชำ เช่น ลำไยพันธุ์อกเกียน ลำไยพันธุ์ เวียดนาม ข้าวพันธุ์เสียบกปัตตานี และมะม่วง พันธุ์บุญบันดาล เป็นต้น

3.1.3 ตั้งชื่อตามชื่อบุคคล ชื่อนามสกุล เช่น มะขามหวานพันธุ์หมื่นจง มะม่วงพันธุ์โชค วิเชียร พันธุ์ชวานิยม และพันธุ์แครี่ (Carrie)

3.1.4 ตั้งชื่อเป็นชุดหรือดับตัวเลขใน วรรณคดี บุคคลในประวัติศาสตร์ และตั้งชื่อ เพื่อเป็นสิริมงคล ตัวอย่าง ตั้งชื่อพันธุ์บอนสีเป็นดับ เช่น ดับผู้กล้าหาญชาวบ้านบางระจัน ดับไกรทอง ดับขุนช้างขุนแผน และดوبرามเกียรติ์ ตั้งชื่อพันธุ์ โป๊ยเซียนเป็นชุด เช่น ทรัพย์ประเสริฐ ทรัพย์ สมโภชน์ ปรายทอง ปรายเพชร พรเจริญ สุข พรชิตา รัศมีม่วง รัศมีลาวัลย์ ตั้งชื่อเป็น สิริมงคล เช่น มหาโชคและจักรพรรดิ

3.1.5 ตั้งชื่อตามสมัยนิยม (fancy name) หรือคำนิยม เช่น แดงโมพันธุ์จินตหรา และ มะม่วงพันธุ์มหาชนก

3.1.6 ตั้งชื่อเป็นรหัส (codes) เช่น ยาง พาราพันธุ์ RRIM 600 พันธุ์ RRIT 251 อ้อย พันธุ์ Q 83, F 140, K 76-4, LK 92-11 และ แดงโมพันธุ์ตอร์ปิโดเบอร์ 1105

3.1.7 ตั้งชื่อโดยมีตัวเลขกำกับอยู่ด้วย หรือ ตัวเลขอย่างเดียว เช่น ถั่วเขียว พันธุ์กำแพงแสน

1 กำแพงแสน 2 ถั่วเหลืองพันธุ์ สจ 1 สจ 4
สจ 5 และข้าวโพดพันธุ์ 888

จากความหลากหลายมุมมองของการตั้ง
ชื่อพันธุ์พืช จึงพิจารณาผลกระทบทางการตลาด
ของชื่อพันธุ์พืชได้เป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก
ชื่อพันธุ์พืชมีลักษณะสามัญ เช่น ชื่อที่แสดงถึง
ลักษณะ และแหล่งที่มาที่ไม่เจาะจง ชื่อเป็นชุด
และชื่อเป็นรหัส เป็นต้น ส่วนแนวทางหลังชื่อ
พันธุ์พืชมีลักษณะเฉพาะที่เป็นหรือคล้ายชื่อ
ทางการค้า เช่น มะม่วงพันธุ์บุญบันดาล มาจาก
สวนบุญบันดาล และชมพูพันธุ์ทองสามสีมาจาก
ชื่อสวนหรือกลุ่มผู้ขยายพันธุ์ตั้งขึ้น จากแนวทาง
ดังกล่าว จึงทำให้เห็นแนวโน้มหรือวิวัฒนาการ
ของการตั้งชื่อพันธุ์พืช เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทาง
ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ เช่น ชื่อ
การค้า ซึ่งต่อไปอาจจะเกิดปัญหาติดตามมาภายหลัง

3.2 การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับ ความคุ้มครองในต่างประเทศ

ในประเทศต่างๆ ที่มีกฎหมายคุ้มครอง
พันธุ์พืช จะออกระเบียบการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่
จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองที่แตกต่างกัน
ไป แต่สาระสำคัญจะสอดคล้องกับคำแนะนำ
การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ของสหภาพระหว่าง
ประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ โดย
สรุปเนื้อหา มีดังต่อไปนี้ (Anon, 2006 b)

3.2.1 ต้องตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีลักษณะ
สามัญ ไม่นำชื่อในเครื่องหมายการค้ามาตั้งเป็น
ชื่อพันธุ์พืช

3.2.2 มีเอกลักษณ์ (identification) ใน

การตั้งชื่อพันธุ์พืช ได้แก่

3.2.2.1 ไม่แสดงด้วยรูปภาพเพียง
อย่างเดียว ควรมีตัวอักษรประกอบรูปภาพ

3.2.2.2 ไม่ทำให้หลงทางหรือเข้าใจผิด
เช่น มีคำว่า dwarf, sweet แต่มีลักษณะตรง
กันข้ามกับชื่อที่ตั้งขึ้น

3.2.2.3 ไม่แสดงคุณค่าโดยเปรียบ
เทียบ เช่น มีคำว่า best, superior, sweetness

3.2.2.4 ไม่ทำให้สับสนในตัวอักษร
หรือการออกเสียง กับชื่อพันธุ์พืชที่มีอยู่แล้ว เช่น
Harry กับ Larry เกิดความสับสนระหว่าง H กับ
L Bough กับ Bow เกิดความสับสนระหว่าง
gh กับ w Lion กับ Raion เกิดความสับสน
ระหว่าง L กับ R และไม่ตั้งชื่อแดงกว่าพันธุ์
เลียนแบบพันธุ์ Allen ที่มีอยู่แล้ว

3.2.3 ในพืชชนิดเดียวหรือใกล้เคียงกัน
ต้องตั้งชื่อพันธุ์พืชให้แตกต่างจากพันธุ์ที่มีอยู่แล้ว

3.2.4 ยึดหลักสิทธิมาก่อน (prior
rights) ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วมีผล คือ ต้อง
ไม่ตั้งชื่อซ้ำสิทธิที่มาก่อน ได้แก่

3.2.4.1 เครื่องหมายการค้า ถือเป็น
สิทธิมาก่อน เจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนเพื่อขอรับ
ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ต้องปฏิเสธชื่อพันธุ์
พืชที่เหมือนเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้แล้ว

3.2.4.2 เครื่องหมายที่รู้จักกันดี
(well-known) เป็นสิทธิที่มาก่อน เช่น Cola

3.2.4.3 ชื่อการค้าและชื่อบุคคลที่
มีชื่อเสียง เป็นสิทธิที่มาก่อน

3.2.4.4 ชื่อและคำย่อขององค์กร
ระหว่างประเทศ เป็นสิทธิที่มาก่อน

3.2.4.5 แหล่งที่มา และชื่อที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จดทะเบียนไว้แล้ว เป็นสิทธิที่มาก่อน ทั้งนี้รวมถึงชื่อทางภูมิศาสตร์ เช่น ชื่อเมืองและชื่อรัฐไม่เหมาะสมใช้เป็นชื่อพันธุ์พืช

3.2.5 ชื่อที่ไม่ซ้ำกับชื่อพันธุ์พืชที่มีปรากฏหรือมีอยู่แล้วในประเทศสมาชิก

แม้ว่าประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิกสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ จะออกระเบียบการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ โดยมีสาระสำคัญตามคำแนะนำที่กล่าวมา แต่รายละเอียดในเนื้อหาของแต่ละประเทศจะประยุกต์แนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชตามระบบ ICNCP ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในแต่ละสังคม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสำนักงานคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งสหภาพยุโรป (Community Plant Variety Office, CPVO) เป็นต้น (จิระศักดิ์, 2549)

3.3 ระเบียบการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองในประเทศไทย

เพื่อให้การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่อยู่ในกรอบที่จะนำมาสู่การพิจารณาประเด็นความใหม่ และเกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคคือเกษตรกร รวมทั้งความสอดคล้องเช่นเดียวกับประเทศอื่น เช่น ตรวจสอบประเด็นความซ้ำซ้อนและอาจเกี่ยวเนื่องกับทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ เช่น เครื่องหมายการค้า กรมวิชาการเกษตรในฐานะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรับจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์ใหม่ ตามพระราชบัญญัติ

คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 (พ.ศ. 2546) และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2548 โดยประยุกต์หลักการตั้งชื่อพันธุ์พืชตามระบบ ICNCP เช่นเดียวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชในบางประเทศ และหลักเกณฑ์การพิจารณาลักษณะของเครื่องหมายการค้าที่จะรับจดทะเบียน ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และแก้ไขเพิ่มเติม มาประกอบกันโดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ที่ยื่นขอจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง ดังต่อไปนี้ (จิระศักดิ์, 2549)

3.3.1 ต้องตั้งชื่อพันธุ์พืชเป็นภาษาไทย หากมีชื่อเป็นภาษาอื่นให้ใช้อักษรไทย เช่น ข้าวโพดพันธุ์ไฮบริดซ์สาม กล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์สุริย์พืช

3.3.2 ชื่อพันธุ์พืชจะต้องไม่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

3.3.2.1 เป็นหรือคล้ายกับพระปรมาภิไธย (ชื่อที่ใช้เฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) พระนามาภิไธย (ชื่อใช้เฉพาะพระราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระยุพราช สมเด็จพระโอรสาธิราช และสมเด็จพระบรมราชกุมารี) พระปรมาภิไธยย่อ หรือพระนามาภิไธยย่อ หรือนามพระราชวงศ์ ชื่อกำหนดนี้เป็นข้อห้ามเช่นเดียวกับมาตรา 8 (3) แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งได้มีการวิเคราะห์เป็นประเด็นไว้ว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ปรากฏโดยตรงเพียงแต่นำมาประกอบด้วยก็ต้องห้ามมิให้รับจดทะเบียนแล้ว ส่วนคล้ายเป็นเพียงแค่เทียบเคียงไม่หนักแน่นเท่าเหมือน แต่ต้องถึงขนาดที่จนอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลง

ผิดได้ (สุพิศ, 2547)

3.3.2.2 ไม่สุภาพหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นสาระที่ใกล้เคียงมาตรา 8 (9) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่มีการวิเคราะห์ว่ามีความหมายกว้าง มุ่งประโยชน์ในการคุ้มครองสังคมส่วนรวม หากไม่กำหนดไว้อาจเกิดความไม่สงบในสังคม (สุพิศ, 2547) เช่น ชื่อพันธุ์พืชที่อาจส่อไปทางลามกอนาจาร หรือก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

3.3.2.3 สื่อความหมายไปในทางเกินจริงหรือโอ้อวด เป็นหลักการที่กำหนดไว้ในการตั้งชื่อพันธุ์พืชตามระบบ ICNCP เนื่องจากในทางการค้าชื่อพันธุ์พืชอาจทำหน้าที่เสมือนเป็นชื่อการค้า ที่จะสื่อความหมายนำไปโฆษณาให้แก่ผู้บริโภค (เกษตรกร) ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ 2 ประการ ประการแรก ได้แก่ ชื่อที่เป็นไปในทางโอ้อวดหรืออวดอ้าง ความดีเด่น เช่น หวานเจี๊ยบ วิเศษยิ่ง ขาวบริสุทธิ์ และออกล่าสุดสุด เป็นต้น ประการต่อมาคือชื่อที่กล่าวอ้างเกินจริงอันเป็นเท็จ เช่น ด้านทานโรคแมลงบางอย่างได้ บำรุงร่างกาย และรักษาโรคได้ทั้ง ๆ ที่ไม่จริง

3.3.2.4 เป็นหรือคล้ายชื่อพืชที่ทราบโดยทั่วไป หรือชื่อสกุลของพืช เป็นหรือคล้ายชื่อพันธุ์พืชอื่นในวงศ์เดียวกันที่มีอยู่แพร่หลายทั่วไป ทั้งสองกรณีเป็นหลักเกณฑ์ป้องกันและหลีกเลี่ยงชื่อพันธุ์ซ้ำซ้อนในพืชชนิดเดียวกัน หรืออาศัยชื่อเสียงของชื่อพืชและชื่อพันธุ์พืชเดิม โดยไม่ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่เป็นหรือคล้ายชื่อทางพฤกษศาสตร์ หรือชื่อสามัญพืชอื่น เช่น มะม่วงพันธุ์มะปราง ชื่อ

พันธุ์ที่ซ้ำในพืชวงศ์เดียวกัน เช่น มะม่วงพันธุ์ทำฮิฐ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับมะปรางพันธุ์ทำฮิฐ ทั้งมะม่วงและมะปรางอยู่ในวงศ์มะม่วง (Anacardiaceae)

3.3.2.5 เป็นคำสมาสหรือสนธิของชื่อพันธุ์พืชในวงศ์เดียวกัน ที่ไม่ใช่พ่อ-แม่พันธุ์ของพันธุ์พืชนั้น ข้อนี้เป็นกรณีอาศัยชื่อเสียงของพันธุ์เดิมเช่นกัน แต่มีข้อยกเว้นกรณีต่อยอดมาจากพันธุ์เดิม ตามหลักไวยากรณ์บาลีและสันสกฤต คำสมาสเป็นการเอาคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาต่อเป็นคำเดียว ส่วนคำสนธิเป็นการเอาคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาเชื่อมเสียงให้กลมกลืนกัน แต่ในที่นี้น่าจะรวมคำสมาสแบบไทย ที่แปลว่าการย่อ เช่น ขวานาย้อมมาจากขวานาที่ย่อยนา และคำสนธิแบบไทย ที่แปลว่าการประสมคำหรือเอาคำไทยมาต่อกัน เช่น ทียบประสมกับเสียงเป็นทียบเสียง (เปลื้อง, 2544) ดังนั้น การตั้งชื่อว่ามะม่วงพันธุ์แก้วปทุม น่าจะอยู่ในเงื่อนไขข้อนี้ถ้าปรับปรุงพันธุ์มาจากมะม่วงแก้ว

3.3.2.6 เป็นอักษรย่อ อักษรย่อในที่นี้จะรวมถึงอักษรย่อ (abbreviations) เช่น กสท บีบีซี (BBC) กับคำย่อ (acronyms) เช่น เอ็ดส์ (AIDs) แกต (GATT) (กมล, 2539) ที่นำมาตั้งชื่อพันธุ์พืชไม่ได้ แต่ข้อเท็จจริงคือ ชื่อพันธุ์ของพืชบางชนิดนิยมใช้ชื่อย่อ โดยเฉพาะในพันธุ์พ่อ-แม่สายพันธุ์แท้ ที่จะนำมาผลิตเป็นพันธุ์ลูกผสม (hybrid) เช่น พันธุ์ข้าวโพด พืชผักบางชนิดในธุรกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ หากชื่อย่อของพันธุ์พืช ถือเป็นชื่ออักษรย่อหรือคำย่อแล้ว น่าจะไม่ตรงความหมายของอักษรย่อหรือคำย่อที่หมายถึงสิ่งให้เข้าใจได้กว้างขวาง เช่น ใช้ในทางวิชาการ

และการศึกษา ใช้เรียกหน่วยงานในองค์กร ใช้ในทางธุรกิจ การเงิน การค้า การเมืองระหว่างประเทศ การเมืองการปกครอง เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่การใช้ชื่อรหัสเป็นชื่อพันธุ์พืชใช้สือได้เฉพาะกลุ่มที่อยู่ในวงการ เช่น ตั้งชื่อพันธุ์พืชเป็นดับหรือเป็นชุดในอดีต

ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป และประเทศออสเตรเลีย ซึ่งประเทศเหล่านี้อนุญาตให้ตั้งชื่อพันธุ์พืช ด้วยชื่อรหัสหรือมีตัวเลขอยู่ด้วยในการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ สำหรับระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่นั้น เคยกำหนดข้อห้ามการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ต้องไม่มีเลขกำกับ หรือมีตัวเลขรวมอยู่ด้วย ต่อมาได้ยกเลิกในภายหลัง

3.3.2.7 มีคำนำหน้านาม เช่น ศาสตราจารย์ หม่อม พลเอก นาย และมีความยาวเกิน 10 พยางค์ เป็นหลักการที่กำหนดไว้ใน การตั้งชื่อพันธุ์พืชตามระบบ ICNCP ที่เสนอแนะให้การตั้งชื่อไม่ยาวเกินไป หรือตัดข้อความที่ไม่จำเป็นออก เพื่อสะดวกในการจดจำชื่อพันธุ์พืช

3.3.2.8 อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิด ข้อกำหนดในกรณีนี้ อาจเทียบเคียงได้กับประกาศกระทรวงพาณิชย์ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2543) เรื่อง เครื่องหมายที่ต้องห้ามมิให้รับจดทะเบียน ข้อ 2 (2) เครื่องหมายที่ต้องห้ามมิให้รับจดทะเบียน ได้แก่ เครื่องหมายหรือคำบรรยายซึ่งอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลง

ผิดเกี่ยวกับชนิดของสินค้าหรือบริการ หรือสับสนหรือหลงผิด เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดหรือความเป็นเจ้าของสินค้าหรือบริการ (สุพิศ, 2547) สำหรับแรงจูงใจของการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในข้อนี้เป็นเช่นเดียวกับข้อ 3.3.2.4 คือ อาศัยชื่อเสียงของพันธุ์เดิม โดยเลียนแบบให้ใกล้เคียงพันธุ์เดิม ทำให้ผู้บริโภคซื้อพันธุ์ใหม่โดยเข้าใจว่าเป็นพันธุ์เดิม

3.3.3 ลักษณะต้องห้ามในการตั้งชื่อพันธุ์ ในข้อ 3.3.2 ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ใช่บังคับแก่กรณีที่มีการตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคลหรือเนื่องในวาระพิเศษต่าง ๆ ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชได้ตามความเหมาะสมโดยให้อยู่ในความเห็นชอบของอธิบดีกรมวิชาการเกษตร

ในการศึกษาการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ขอรับความคุ้มครองในต่างประเทศ โดยพิจารณาจากระเบียบการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง จะเห็นได้ว่าระเบียบการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่กล่าวมาได้ประยุกต์หลักการตั้งชื่อพันธุ์พืชตามระบบ ICNCP มิได้นำคำแนะนำตามแนวทางที่สหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่กำหนด เนื่องจากประเทศไทยไม่เป็นสมาชิกของสหภาพดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อกำหนดหลายประการที่สอดคล้องกับคำแนะนำของสหภาพ

4. วิเคราะห์ความเหมาะสมของการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครอง

การวิเคราะห์ความเหมาะสมของการตั้ง

ชื่อพันธุ์พืชเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ตามแนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP คำแนะนำและข้อกำหนดในการตั้งชื่อพันธุ์พืชของประเทศต่าง ๆ และตามระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดการตั้งชื่อพันธุ์พืชเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ในประเทศไทย ได้ประยุกต์หลักการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP มาใช้อย่างเหมาะสม มีการนำประเด็นข้อห้ามที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม ระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ มิได้มีข้อกำหนดใดที่จะป้องกันมิให้มีการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ไม่มีลักษณะสามัญ เช่น ชื่อการค้าหรือเครื่องหมายการค้าของพันธุ์พืชนั้น เนื่องจากในอนาคตการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่เป็นหรือคล้ายเครื่องหมายการค้าก็ดี การปรากฏของชื่อพันธุ์พืชในเครื่องหมายการค้าก็ดี และเครื่องหมายการค้ามีชื่อพันธุ์พืชอยู่ด้วยก็ดี อาจก่อให้เกิดปัญหาโดยมีการฟ้องร้องเป็นคดีความ ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืช และเครื่องหมายการค้า ดังปรากฏในประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยเหตุดังกล่าว จึงแยกวิเคราะห์เป็นแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 การตั้งชื่อพันธุ์พืชต้องไม่ซ้ำซ้อนกับพันธุ์พืชที่มีอยู่แล้ว การตรวจสอบชื่อพันธุ์พืชก่อนที่จะจดทะเบียน เพื่อแสดงว่าเป็นพันธุ์ใหม่ไม่เคยปรากฏมาก่อน หรือไม่ซ้ำซ้อนกับพันธุ์ที่มี

อยู่แล้ว ซึ่งหลายประเทศนิยมนำแนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะประเทศออสเตรเลีย ส่วนสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ แนะนำให้ตรวจสอบความซ้ำซ้อนกับชื่อพันธุ์พืชในประเทศสมาชิกด้วย สำหรับระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่นั้น ได้มีข้อกำหนดห้ามตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ซ้ำซ้อนหรือคล้ายชื่อพันธุ์พืชของพืชในวงศ์เดียวกัน ที่มีอยู่แพร่หลายทั่วไป ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่แนะนำไม่ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่เหมือนกันในพืชประเภท (kind) เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน (Gioia, 2006)

4.2 การตั้งชื่อพันธุ์พืชต้องเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญทางการค้า ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้การตั้งชื่อพันธุ์ใหม่ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองต้องระบุเป็นชื่อสามัญทางการค้า แต่วิถีปฏิบัติของผู้รับจดทะเบียนพันธุ์พืชอาจเกิดความยุ่งยาก เนื่องจากไม่มีเกณฑ์มาตรฐานให้พิจารณาดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงแนะนำไม่ให้ใช้เครื่องหมายการค้าที่มีส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดเป็นชื่อพันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง (Gioia, 2006) สำนักงานคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งสหภาพยุโรปกำหนดให้ระมัดระวังไม่ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่เป็น หรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าในชื่อเดียวกัน (Anon., 2005) ส่วนประเทศญี่ปุ่นให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบไม่ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชซ้ำซ้อนกับเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้แล้ว โดยเครื่องหมายการค้านั้นเกี่ยวข้องกับธุรกิจเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์พืช และการบริการในธุรกิจนั้น

(Anon., 2006 a) จะเห็นได้ว่าแต่ละหน่วยงาน มีวิธีการตรวจสอบเพื่อให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชซ้ำซ้อน หรือใกล้เคียงชื่อการค้าหรือเครื่องหมายการค้า เพราะไม่มีลักษณะเฉพาะ ส่วนระเบียบกรมวิชาการ เกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืช ใหม่มิได้มีข้อกำหนดใด ๆ ที่จะตรวจสอบเรื่องนี้

4.3 การตั้งชื่อพันธุ์พืชต้องไม่ให้เกิด ความสับสนหรือเข้าใจผิดในลักษณะหรือแหล่ง ที่มาของพันธุ์พืช ในระเบียบกรมวิชาการ เกษตร ว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ได้ กำหนดไว้ชัดเจน เช่นเดียวกับแนวทางการตั้งชื่อ พันธุ์พืชตามระบบ ICNCP และข้อกำหนดของ ประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ การตั้งชื่อพันธุ์พืชต้อง ไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้ อาจทำให้สาธารณชน สับสนและเข้าใจผิด สื่อความหมายไปในทาง เกินจริงหรือโอ้อวด รวมทั้งต้องไม่เป็นคำสมาส หรือคำสนธิของชื่อพันธุ์พืชในวงศ์เดียวกันที่ไม่ใช่ พ่อ-แม่พันธุ์ของพันธุ์พืชนั้น

4.4 ข้อกำหนดเพื่อความเหมาะสมใน การตั้งชื่อพันธุ์พืชบางประการ ได้แก่ การตั้งชื่อ พันธุ์พืชไม่ควรนำชื่อสกุล ชื่อชนิด และชื่อที่ ทราบโดยทั่วไปมาตั้งเป็นชื่อพันธุ์พืช ใช้อักษรย่อ มีตัวอักษรยาวเกินไป มีตัวเลขกำกับ หรือมีคำนำ หน้านาม ข้อกำหนดเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในคำ แนะนำการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP แต่ ข้อกำหนดบางประการในระเบียบกรมวิชา การเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ไม่ปรากฏในบางประเทศ ได้แก่

4.4.1 การห้ามใช้อักษรย่อ หรือมี ตัวเลขกำกับ การตั้งชื่อพันธุ์พืชเป็นอักษรย่อถือ

เป็นข้อรหัสและมีตัวเลขกำกับอยู่ด้วย ไม่เป็นข้อ ห้ามในหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศต่างๆ ในสหภาพยุโรป และประเทศ ออสเตรเลีย แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานคุ้มครอง พันธุ์พืชแห่งสหภาพยุโรป แนะนำว่าการตั้งชื่อ พันธุ์พืชเป็นรหัสให้หมายความเหตุความหมายไว้ด้วย

4.4.2 ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับจารีต ประเพณีและศีลธรรมอันดีตามระเบียบกรมวิชาการ เกษตร ว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืช ห้าม มิให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีลักษณะเป็นหรือคล้ายกับ พระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย พระปรมาภิไธย ย่อ หรือพระนามาภิไธยย่อ หรือนามพระราชวงศ์ รวมทั้งห้ามมิให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีลักษณะไม่ สุภาพหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีล ธรรมอันดีของประชาชน สิ่งเหล่านี้เป็นข้อกำหนด เพื่อความเหมาะสมในแต่ละสภาพสังคมโดยเฉพาะ ซึ่งมีข้อแนะนำไว้ใน การตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP เช่นกัน

จึงเห็นได้ว่า ระเบียบกรมวิชาการ เกษตร ดังกล่าว ได้ประยุกต์แนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืช ในระบบ ICNCP มากำหนด แต่ขาดสาระสำคัญ เกี่ยวกับมาตรการปกป้องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ตาม คำแนะนำของสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วย การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ อย่างไรก็ตาม ระเบียบ ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่เป็นแนวทางการ ตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ของนักปรับปรุงพันธุ์พืชที่เข้าสู่ ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้านพันธุ์ พืชของประเทศต่อไป

5. ประโยชน์ของการตั้งชื่อพันธุ์พืชอย่างเหมาะสมในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง

การวิเคราะห์ความเหมาะสมของการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครอง พบว่า ประโยชน์จากการกำหนดหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง มีดังต่อไปนี้

5.1 ป้องกันการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ซ้ำซ้อนในสองประเด็น คือ

5.1.1 ความซ้ำซ้อนหรือใช้ชื่อเดียวกันกับชื่อพืชที่ทราบโดยทั่วไป หรือชื่อทางพฤกษศาสตร์ของพืช อาจทำให้สับสนในชนิดพืชได้

5.1.2 ความซ้ำซ้อนกับชื่อพันธุ์พืชเดิมที่เคยมีอยู่แล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศในพืชชนิดเดียวกัน รวมทั้งในพืชประเภทที่ใกล้เคียงกัน และวงศ์เดียวกันด้วย

5.2 ป้องกันการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ทำให้เข้าใจผิดโดยการเลียนแบบ หรือโอ้อวด เพื่อการหวังผลในการโฆษณาชวนเชื่อในทางการค้า เพราะการแอบอ้างชื่อพันธุ์พืชที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นที่นิยมขณะนั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดในพันธุ์พืชใหม่

5.3 ป้องกันการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ใช้คำไม่สุภาพ ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ที่สำคัญคือการแอบอ้างชื่อที่เกี่ยวข้องกับจารีตประเพณี ซึ่งอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดได้

5.4 ป้องกันการนำชื่อพันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง (ที่มีลักษณะ

เป็นชื่อสามัญในทางการค้า) ไปใช้ผูกพันหรือเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายการค้า ในทางตรงข้ามต้องป้องกันการนำชื่อการค้าและชื่อเครื่องหมายการค้าไปตั้งชื่อพันธุ์พืชในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง ทั้งสองกรณีจะเกิดขึ้นหากมีการพัฒนาระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ ให้ครอบคลุมกรณีดังกล่าวในกาลต่อไป

6. ข้อเสนอการตั้งชื่อพันธุ์พืชอย่างเหมาะสมในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง

การศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครองทำให้เห็นได้ว่า การขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชมีเจตนาเพื่อการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งเป็นไปเพื่อประสงค์ทางการค้าที่อาจกระทบต่อสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาทางการค้าอื่นๆ เช่น ชื่อทางการค้าหรือเครื่องหมายทางการค้า ด้วยเหตุนี้ทางสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่จึงให้ข้อเสนอแนะการตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ยื่นขอรับความคุ้มครอง ต้องเป็นชื่อที่มีลักษณะสามัญที่ต้องห้ามมิให้รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งมีการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจะไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในชื่อของพันธุ์พืช ส่วนสำนักงานคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งสหภาพยุโรปแนะนำให้คำนึงถึงสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไปก่อนแล้ว คือจะไม่ให้มีการใช้ชื่อการค้า หรือเครื่องหมายที่ได้รับความคุ้มครองแล้วไปตั้งเป็น

ชื่อพันธุ์พืชใหม่ที่ยื่นขอจดทะเบียน และ ประเทศญี่ปุ่นจะมีการตรวจสอบมิให้ชื่อพันธุ์พืชที่จะได้รับการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ช้ำกับชื่อเครื่องหมายการค้าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเมล็ดพันธุ์พืชและการบริการในธุรกิจนั้น

ในระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่ แม้จะประยุกต์แนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชโดยใช้ระบบ ICNCP ที่กำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นสากล แต่ยังไม่มีการกำหนดใดที่เป็นการป้องกันมิให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่ไม่มีลักษณะสามัญในทางการค้า หรือปกป้องคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้านพันธุ์พืชที่มาก่อน ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงข้อกำหนด การตั้งชื่อพันธุ์พืชให้มีความเหมาะสม เช่น ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีลักษณะสามัญทางการค้า ให้ตั้งชื่อพันธุ์พืชที่มีคำที่เกี่ยวข้องกับการค้าหรือชื่อเครื่องหมายการค้า ภายใต้เงื่อนไขกำหนด และ ให้ความชัดเจนในการตั้งชื่อรหัสโดยสามารถตั้งชื่อพันธุ์พืชเป็นคำย่อได้

สรุป

ในการจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ พบว่าในทางสากลมีระบบการตั้งชื่อพืชและชื่อพันธุ์พืช เพื่อใช้เรียกชื่อพืช และชื่อพันธุ์พืชให้เข้าใจร่วมกัน โดยเฉพาะการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP ที่เป็นการเรียกชื่อพันธุ์พืชที่เป็นพันธุ์ปลูก อันเป็นรากฐานที่ถูกนำมาประยุกต์เป็นข้อกำหนดในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยมีแนวปฏิบัติตามระเบียบกรมวิชาการเกษตรว่าด้วยการตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่กรณี

การจดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง แม้มีได้นำสาระสำคัญตามคำแนะนำของสหภาพระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่มากำหนด แต่ได้นำแนวทางการตั้งชื่อพันธุ์พืชในระบบ ICNCP มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นเกณฑ์กำหนดช่วยพิจารณาความซ้ำซ้อนทางวิชาการและความเหมาะสมอื่น ๆ ได้แก่ ความซ้ำซ้อนกับชื่อพืช ชื่อพันธุ์พืชในชนิด หรือวงศ์เดียวกัน การอื้อวอด การเลียนแบบ และแอบอ้างชื่อเสียงทำให้เกิดความเข้าใจผิด การตั้งชื่อโดยไม่สุภาพ ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และจารีตประเพณี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติด้านทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว เห็นได้ว่าต้องจัดการเกี่ยวกับสถานภาพระหว่างการค้าพันธุ์พืชที่จดทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครอง กับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในพันธุ์พืชนั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่จะตอบสนองต่อการประกอบการค้าในพันธุ์พืชดังกล่าว มิฉะนั้นอาจจะสร้างปัญหาขึ้นมาภายหลังได้

เอกสารอ้างอิง

กมลลา นาคะศิริ. 2539. *ระบบคำ อักษรย่อและคำย่อ*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ. 15 หน้า. (โรเนียว)

กรกันยา สุวรรณพานิช. 2543. *แนววินิจฉัยปัญหาในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่น่าสนใจ*. หน้า 354-398. ใน : *วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศฉบับครบรอบ 3 ปี* (The Intellectual Property

- and International Trade Law Forum : Special Issue 2000) กระทรวงพาณิชย์. กองกานดา ชยามฤต. 2541. *คู่มือจำแนกพรรณไม้*. บ.โดมอนด์ พรินตติ้ง จก. กรุงเทพฯ. 235 หน้า.
- ครรรชิต ธรรมศิริ. 2548. การตั้งชื่อกล้วยไม้ (Orchid Nomenclature). หน้า 76-78. ใน : *เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง โครงการจัดทำฐานข้อมูลเชื้อพันธุ์กล้วยไม้สกุลหวาย (Dendrobium Sw.) ที่มีการค้าในประเทศไทย โรงแรมโรสการ์เด็น เอโพรบิสออร์ท สามพราน นครปฐม*.
- จิระศักดิ์ กิตติคุณากร. 2549. การตั้งชื่อพันธุ์พืชใหม่เพื่อขอรับความคุ้มครอง. *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่*. วันที่ 22 กันยายน 2549 ณ ห้องประชุมโรงแรมกรีนแลนด์ (โรงแรม เคนยู โฮม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 10 หน้า. (โรเนียว)
- จินดา จันทรอ่อน และสัมฤทธิ์ เฟื่องจันทร์. 2544. ชื่อพันธุ์พืช. *ข่าวสาร สบชท*. 14 (1) : 14-18.
- ธนพจน เอกโยคยะ. 2547. *กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด กรุงเทพฯ. 168 หน้า.
- นิรนาม. 2542. *การเขียนชื่อพันธุ์ข้าวภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ*. สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร. 14 หน้า. (โรเนียว)
- นิรนาม. 2543. *พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542*. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่ม 116 ตอนที่ 118 ก. ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2542. สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. 30 หน้า.
- นิรนาม. 2546. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. ราชบัณฑิตยสถาน. บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด. 1,488 หน้า.
- นิรนาม. 2549. *คำแนะนำการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ การขึ้นทะเบียนพันธุ์พืช การรับรองพืช*. กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. 28 หน้า. <http://www.doa.go.th/pvp/main.asp>, 21/09/2007.
- ประนอม จันทรโณทัย. 2537. *พฤกษานุกรมวิทยา (Plant Taxonomy)*. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 140 หน้า.
- เปลื้อง ณ นคร. 2544. *พจนานุกรม*. บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. 648 หน้า.
- วิชา อิติประเสริฐ และจิระศักดิ์ กิตติคุณากร. 2546. ระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชในประเทศไทย. *ว.วิชาการเกษตร* 21 (2) : 107-182.
- วิบูลย์ลักษณ์ ร่วมรักษ์. 2549. แนวทางการดำเนินการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย. หน้า 41-60. ใน : *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง การละเมิดสิทธิภูมิปัญญาไทยกรณีถั่วตัดตน แนวทางในการปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน*. 26 กรกฎาคม 2549 โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ.
- สัมฤทธิ์ เฟื่องจันทร์ และจินดา จันทรอ่อน พันธุ์

- มะม่วงกับการจดทะเบียน. *กสิกร* 56 (2) : 131-135.
- สุพิศ ประณีตผล 2547. *คดีเครื่องหมายการค้า*. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ. 400 หน้า.
- Anon., 1999. *User's Guide UPOU-ROM Plant Variety Database*. (2nd edition). UPOV Pub. January 1991. 57 p.
- Anon. 2003. *International Convention for the Protection of New Varieties of Plant*. UPOV Publication No 221 (E), Geneva. 21 p.
- Anon. 2005. *Guideline of the Administrative Council*. European Union Community Plant Variety Office (CPVO), 9 p. <http://www.CPVO.eu.int>, 16/08/2006.
- Anon., 2006 a. *The Plant Variety Protection*. (Act No.83 of May 29, 1998.). Seed and Seedlings Division, Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, Japan. <http://www.hinsyn.maff.go.jp/english/index.htm>, 15/07/2006.
- Anon., 2006 b. *Explanatory Notes on Variety Denominations Under the UPOV Convention*. UPOV/INF/12/1 Geneva. 15 p.
- Ellis, T.S. 2006. *United States Court of Appeals for the Federal Circuit*. 06-113 (Serial No 76/289,621). Re Pennington Seed, Inc. Decided. October : 19,2006. 13 p.
- Gioia, V. 2006. *Using and Registering Plant Trade Designations as Trademarks*. Plant Patent Com. California, U.S.A. <http://www.plantpatent.com/articles.html>, 03/01/2007.
- Jebb, M. 2004. *Plant Names*. National Botanic Gardens, Glasnevin, Dublin. <http://www.botanicgardens.ie/educ/names3.pdf>, 15/07/2006.
- Ramanna, A. 2003. *India's Plant Varieties and Farmers' Right Legislation : Potential Impact on Stakeholder Access to Genetic Resources*. Environment and Produce Technology Division, International Food Policy Research Institute. EPTD Discussion Paper No. 96. Washington, D.C. <http://www.ifpri.org/divs/eptd/dp/paper/eptdp96.html>. 25/02/2007.
- Stevens, T. 2002. *The Advisory Council on Intellectual Property (ACIP) : Review of Enforcement of Trade Mark*. University of Technology, Sydney. <http://www.acip.gov.au/submission/students PDF>, 02/08/2006.
- Trehane, P., Brickell, C.D., Baum, B.R., Hetterscheid, W.L.A., Leslie, A.C., McNeill, J., Spongberg, S.A. and Vrugtman, F. (eds.) 1995. *International Code of Nomenclature of Cultivated Plant (ICNCP)-1995*. Quartermack Publishing. 40 p.